

Τα δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας για οριοθέτηση και εκμετάλλευση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ)

Νικόλας Ιωαννίδης
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ Δ.Ε.Π.Ε.

Ανέκαθεν οι θαλάσσιες δίοδοι και ο ορυκτός πλούτος των ωκεανών αποτελούσαν αντικείμενο διενέξεων και πολεμικών συγκρούσεων, αφού ήταν κείνη η αιτία των πολέμων. Εξ ου και η άποψη του Αμερικανού ναυάρχου Α.Τ. Mahan πως όποιος ελέγχει τις υδάτινες οδούς, μπορεί να πετύχει την παγκόσμια κυριαρχία. Διά μέσου των αιώνων εφαρμόστηκαν πολλές πρακτικές, εν είδει εθίμου, οι οποίες ρύθμιζαν, κατά το δυνατόν, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εχόντων συμφέροντα επί της θάλασσας. Με τη Συνδιάσκεψη της Γενεύης, το 1958, έγινε μια πρώτη προσπάθεια κωδικοποίησης του Δικαίου της Θάλασσας, η οποία δεν είχε μεγάλη απήχηση. Ωστόσο, μετά από τη μακρύτερη διακυβερνητική συνδιάσκεψη στη διπλωματική ιστορία (1973-1982), επετεύχθη η συνομολόγηση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (εφεξής UNCLOS). Με τη Σύμβαση αυτή αποκρυσταλλώθηκαν σημαντικοί ορισμοί, όπως «Αιγαλιπίδα Ζώνη ή Χωρική Θάλασσα», «Υφαλοκρηπίδα», «Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη», «Ανοικτή Θάλασσα». Η Κυπριακή Δημοκρατία επικύρωσε τη Σύμβαση το 1988 και απέκτησε σημαντικά κυριαρχικά δικαιώματα επί της θαλάσσιας περιοχής που την περιβάλλει.

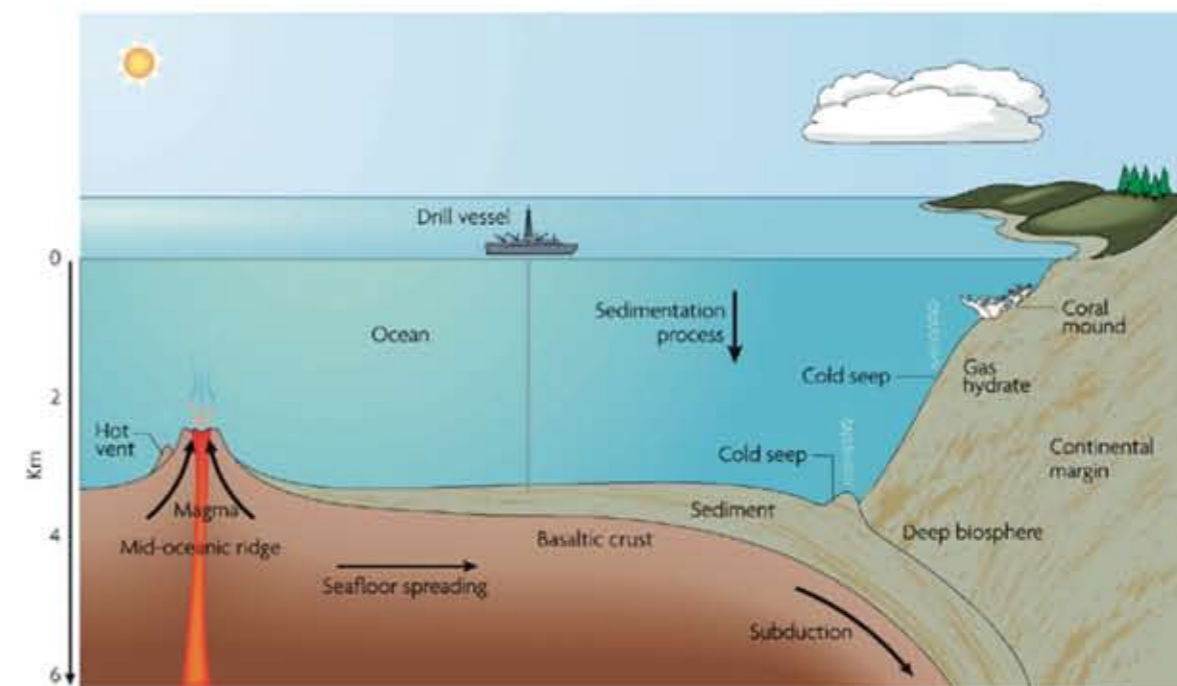
«Η ΑΟΖ είναι μία sui generis ρύθμιση που κωδικοποίησε μια προϋπάρχουσα εθιμική πρακτική. Η ΑΟΖ εκτείνεται στα 200 ν.μ. από τις ακτές και σ' αυτήν αναγνωρίζονται τα ίδια κυριαρχικά δικαιώματα που ασκεί το παράκτιο κράτος και στην Υφαλοκρηπίδα. Πρόκειται για εθιμικό κανόνα διεθνούς δικαίου, όπως απεφάνθη το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, και μπορεί να υιοθετηθεί από όλα τα παράκτια κράτη, ακόμα κι αν δεν επικύρωσαν τη UNCLOS».

Καθώς οι όροι αυτοί, αναπόδραστα, αποτελούν πια μέρος της καθημερινότητάς μας, θα πρέπει να δούμε πώς ερμηνεύονται. Κάθε κράτος έχει δικαίωμα να ορίσει τη Χωρική Θάλασσά του ή αλλιώς Χωρική Ύδατα ή Αιγαλιπίδα Ζώνη, μέχρι τα 12 ν.μ. από τις «γραμμές βάσης», δηλαδή τις ακτές του (UNCLOS, άρθρο 3). Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Σύμβασης 1982 ΔΘ, το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία επί της ΧΘ, αλλά και επί του υπερκείμενου αυτής εναέριου χώρου, όπως και στο βυθό μέχρι τα όρια της ρηθίσεως ζώνης.

Επίσης, το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα και επί της Υφαλοκρηπίδας, που από γεωλογική άποψη είναι η προέκταση της ξηράς κάτω από τη θάλασσα. Το καθεστώς της νομικής Υφαλοκρηπίδας ορίζεται από τα άρθρα 76-85 Σύμβασης 1982 ΔΘ και αναγνωρίζεται πως αυτή ξεκινά από τα εξωτερικά όρια της Χωρικής Θάλασσας, ήτοι από τα 12 ν.μ. και μπορεί να επεκταθεί το μέγιστο μέχρι τα 350 ν.μ. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της Υφαλοκρηπίδας υπάρχουν ipso facto και ab initio ακόμα κι αν δεν έχει οριοθετηθεί ή εξαγγελθεί από αυτό. Στο συγκεκριμένο συμπέρασμα κατέληξε το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το 1969, στο πλαίσιο καθορισμού της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Δυτικής Γερμανίας και Δανίας στη Βόρεια Θάλασσα. Αρκούντως σημαντικό είναι και το ότι αν ένα παράκτιο κράτος δεν ασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα επί της Υφαλοκρηπίδας του, κανένα άλλο κράτος δεν έχει δικαίωμα να εκμεταλλευτεί αυτήν χωρίς τη συγκατάθεση του κράτους στην οποία ανήκει (άρθρο 77 περ. 2 UNCLOS).

Όσον αφορά την ΑΟΖ (άρθρα 55-75 UNCLOS), πρόκειται για sui generis ρύθμιση που κωδικοποίησε μια προϋπάρχουσα εθιμική πρακτική. Η ΑΟΖ εκτείνεται στα 200 ν.μ. από τις ακτές (άρθρο 57) και σ' αυτήν αναγνωρίζονται τα ίδια κυριαρχικά δικαιώματα που ασκεί το παράκτιο κράτος και στην Υφαλοκρηπίδα. Επειδή, ακριβώς, πρόκειται για εθιμικό κανόνα διεθνούς δικαίου, όπως απεφάνθη το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης στην υπόθεση οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Λιβύης και Μάλτας [Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), Judgment, I. C.J. Reports 1985, p. 13], η ΑΟΖ μπορεί να υιοθετηθεί από όλα τα παράκτια κράτη, ακόμα κι αν δεν επικύρωσαν τη UNCLOS. Όταν τα παράκτια κράτη συνορεύουν με άλλα, μέσα σε μια ημίκλειστη θάλασσα, όπως η Μεσόγειος, τότε είναι αναγκαία η οριοθέτηση της ΑΟΖ με συμφωνία για καθορισμό «μέσης γραμμής» ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη (άρθρο 123), αφού το καθεστώς των 200 ν.μ. δεν μπορεί εκ των πραγμάτων να εφαρμοστεί. Στα σημεία αυτά εδράζονται και οι συμφωνίες της Κυπριακής Δημοκρατίας με τις γειτονικές χώρες, για οριοθέτηση και εκμετάλλευση της ΑΟΖ εκάστης εξ αυτών.

Αφού αποσαφηνίστηκε το εννοιολογικό πλαίσιο στο οποίο θα κινηθεί η μελέτη μας, προχωρούμε επί του πρακτέου. Κατόπιν ερευνών αμερικανικής εταιρείας, έγινε γνωστό ότι στο θαλάσσιο οικόπεδο Λεβιόθαν, που βρίσκεται στα ανοικτά του Ισραήλ, υπάρχουν αποθέματα φυσικού αερίου που φθάνουν τα 450 δις κυβικά μέτρα. Στο επίσης ισραηλινό οικόπεδο Ταμάρ υπάρχουν 240 δις κ.μ. ενώ στο συνορεύον με αυτά κυπριακό οικόπεδο 12, τα αποθέματα ανέρχονται σε 300 δις κ.μ., τα οποία μπορούν να καλύψουν τις ενεργειακές ανάγκες της Κύπρου για έναν αιώνα. Με τον Περί Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης Νόμο 64(Ι) του 2004, η Δημοκρατία κήρυξε ΑΟΖ και διακήρυξε τα κυριαρχικά της δικαιώματα επί αυτής. Επιπλέον, η Κύπρος προέβη σε οριοθέτηση της ΑΟΖ με Αίγυπτο (2003) και Λίβανο (2007) και βρίσκεται σε συνομιλίες με το Ισραήλ για το ίδιο θέμα.

Το Ισραήλ δεν είναι συμβαλλόμενο κράτος στην UNCLOS, ωστόσο λόγω του εθιμικού χαρακτήρα της ΑΟΖ μπορεί να προβεί σε οριοθέτηση.

Από την άλλη, η Τουρκία προσπαθεί με διάφορα τεχνάσματα να υφαρπάξει μερίδιο από τα πλούσια ενεργειακά κοιτάσματα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Ένα από τα επιχειρήματά της ήταν ότι μέρος των κοιτασμάτων βρίσκεται στα «χωρικά ύδατα» του ψευδοκράτους, κάτι το οποίο δεν μπορεί να ευσταθεί, καθώς το πολιτειακό μόρφωμα που υφίσταται στην κατεχόμενη Κύπρο δεν έχει νομική υπόσταση. Ακολουθώντας, αν και η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στην UNCLOS, εντούτοις προσπαθεί να οριοθετήσει ΑΟΖ σε βάρος της περιοχής όπου εκτείνεται η αντίστοιχη της Ελλάδας.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί η σημασία του Καστελλοριζίου. Όταν το ανατολικότερο σύνορο του ελληνικού κράτους και από τη στιγμή που η UNCLOS (άρθρο 121, παρ. 2) αναγνωρίζει ότι και τα νησιά έχουν Υφαλοκρηπίδα, Χωρική Θάλασσα και ΑΟΖ, η Ελλάδα μπορεί να οριοθετήσει ΑΟΖ με την Κύπρο και να αποκλείσει ενδεχόμενη κάθοδο της Τουρκίας στα νερά της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Έτσι, λοιπόν, εξηγείται και η σφοδρή επιθυμία της γείτονας για «γκριζοποίηση» του Αιγαίου. Αμφισβητώντας την κυριαρχία της Ελλάδας στις περιοχές που θα θεωρηθούν ως «γκρίζες ζώνες», η Τουρκία θα εγείρει αξιώσεις επί αυτών, ούτως ώστε να καλύψει το υποτιθέμενο κενό κυριαρχίας και να καρπωθεί του υποθαλάσσιου ενεργειακού πλούτου. Παρά ταύτα, η Ελλάδα δεν έχει ακόμα οριοθετήσει ΑΟΖ κι έτσι δεν έχει κατοχυρώσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα.

Αποτελεί επιτακτική ανάγκη για την Κύπρο να προχωρήσει στην αδειοδότηση ξένων εταιρειών για εξόρυξη υδρογονανθράκων από τη θάλασσά της. Το νομοθετικό πλαίσιο υπάρχει, ο Περί Υδρογονανθράκων Νόμος 4(Ι) του 2007, που αντικατέστησε τον παλαιότερο 99(Ι) του 2004, ρυθμίζει όλες τις παραμέτρους σχετικά με το θέμα. Τα κέρδη θα είναι εκτός από οικονομικά και πολιτικά. Καθιστάμενη ενεργειακά αυτόαρκτης ή τουλάχιστον όχι τόσο εξαρτημένη, η Κυπριακή Δημοκρατία θα αποκτήσει περισσότερη ισχύ στο διεθνές ισοζύγιο δυνάμεων και θα μετατραπεί σε ενεργειακό κόμβο. Τη στιγμή που η Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητεί την ενεργειακή ανεξάρτηση από τη Ρωσία, που θ' αποτρέψει γεγονότα όπως η διακοπή παροχής φυσικού αερίου στις αρχές του 2009, η Κύπρος

πρέπει ν' αποτελέσει, σε συνεργασία με τα γειτονικά κράτη, την εναλλακτική λύση. Με αυτό τον τρόπο αναβαθμίζεται και η διεθνής παρουσία μας, αλλά υπάρχει και η δυνατότητα ν' ακουστεί πιο εύχρηστα η φωνή μας αναφορικά με το πρόβλημα εισβολής και κατοχής που αντιμετωπίζουμε. Οι υποτονθορυσμοί περί «αδυναμίας» και «μικρού εκποσίματος» του νησιού μας, θα καταστούν άνευ αντικειμένου αν γίνει σωστή εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου. Εξάλλου, το Κατάρ, το Κουβέιτ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα δεν είναι κράτη μεγαλύτερα από την Κύπρο, αλλά κατέχουν σημαντική ισχύ λόγω πετρελαίου.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι οι απειλές της Τουρκίας πάντα θα υπάρχουν. Όμως, αν στα νότια παράλια μας καταπλύνουν σκάφη ξένων πετρελαϊκών εταιρειών, δεν θα τολμήσουν οι τουρκικές φρεγάτες να δημιουργήσουν ένταση γιατί ταυτόχρονα θ' ανοίξουν μέτωπα με τις χώρες απ' όπου προέρχονται οι εταιρείες αυτές. Άρα, η σύναψη οικονομικών συμμαχιών καθίσταται εκ των ων ουκ άνευ για τη βελτίωση της οικονομίας και της διεθνούς μας θέσης. Είναι πολύ σημαντικό, για να τονιστεί η αξία των συμμαχιών, το ότι μετά την αποτυχία τους στο Βιετνάμ, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν εξεστράτευσαν ποτέ χωρίς βοήθεια από άλλα κράτη και παντού αναζητούν εταίρους. Οπότε, δεν πρέπει να απομονωνόμαστε, να αποκλείουμε τον φιλικό προσκείμενο προς εμάς διεθνή παράγοντα και να αυτοπερινομούμαστε σε δυσμενή θέση. Αντιθέτως, έχουμε πολλά δικαιώματα που απορρέουν από την κρατική μας κυριαρχία και ακόμα περισσότερα, που προκύπτουν από τη σύμπραξη μας σε διεθνείς συνθήκες και τη σύμπληξη στρατηγικών συμμαχιών.

Εν κατακλείδι, απαιτείται επιτάχυνση των διαπραγματεύσεων για οριοθέτηση της ΑΟΖ και με τα υπόλοιπα γειτονικά κράτη και η παροχή αδειών στις ενδιαφερόμενες εταιρείες, προεξάρχουσας της αμερικανικής Noble Energy. Εξάλλου, πρόσφατα (15/09/2010) η Ρωσία και η Νορβηγία οριοθέτησαν τη μεταξύ τους ΑΟΖ στη Θάλασσα Μπάρεντς, αντιλαμβανόμενες τα σημαντικά οφέλη που θα αποκομίσουν αμφότερες. Από τη στιγμή που τα συμφέροντά μας ταυτίζονται με αυτά ισχυρών κρατών, θα πρέπει να κερδίσουμε όσο πιο πολλά μπορούμε. Με την Υψηλότερη Ενέργεια να δηλώνει πλήρη ετοιμότητα και με την κατάλληλη υποδομή, τότε απομένει η λήψη της τελικής απόφασης για αδειοδότηση των εξορύξεων, που θα καταστήσει την Κύπρο σημείο αναφοράς στην ενεργειακή αγορά και θα συμβάλει στην επίτευξη μεγαλύτερης ανάπτυξης. ■■■